

Oponentský posudek

Oponovaný text:

ŠICKOVÁ, Jaroslava *Arteterapia v kontexte speciálnej pedagogiky*. Praha, 2006. 209 s., [1] s. příl. Doktorská disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta.

Oponent: Doc. PaedDr. Jan Slavík, CSc., UK – Pedagogická fakulta

Autorka v anotaci charakterizuje tematiku své disertační práce jako hledání přesahů arteterapie a speciální pedagogiky v kontextu nového paradigmatu pod obrazem pojmu *inkluze* (s. 5 oponovaného díla). Cíl práce je orientován na dokumentování procesů změn v člověku s handicapem, změn, které jsou podněcované a vedené prostřednictvím arteterapeutických aktivit (s. 10).

Jak tematické, tak cílové vymezení souzní s nejnovějšími současnými trendy a mimo to, což je neméně důležité a je to potvrzováno dalším textem celé práce, je vyjádřením autentických zkušeností a hlubokého vnitřního přesvědčení autorky založeného na humanistickém pojetí vztahu mezi člověkem-profesionálem a jeho protějškem žádajícím pomoc.

Text se otevírá všeobecným pohledem na různorodost společenských postojů vůči handicapovaným lidem. Tuto pasáž disertantka staví na polaritě etických pojmů egoismus vs. altruismus a opírá ji o biblické podobenství milosrdného Samaritána. Ze zvoleného východiska pak odvozuje pohledy na postižení jako trest, privilegium, předmět lítosti a podnět k partnerskému postoji.

Na takto postavené etické bázi autorka rozvíjí výklad souvztažností mezi speciální pedagogikou a arteterapií (s. 21 – 25). Pracuje přitom s rozšířeným záběrem na úrovni obecných vztahů psychoterapie a výchovy, což je podle mého mínění účelný a rozumný přístup, který dovoluje vyhnout se zbytečnému řešení okrajových dílčích otázek spjatých s vnitřní rozrůzněností různých arteterapeutických nebo výchovných přístupů.

Dostáváme se k centrální kategorii – pojmu *inkluze*, vyjadřujícímu postoj, přístup a hodnotu začlenění handicapovaného člověka mezi lidi. Tento pojem je příhodně uchopen mimo jiné jako příznak „obratu k umění“ v pomáhajících profesích. Autorka v následujících odstavcích rozebírá úlohu umění a uměleckých aktivit pro rozvoj člověka a jeho sociálních vztahů. Zdůrazňuje přitom specifičnost uměleckého díla jako komunikačního prostředku (s. 29 – 32).

Odtud je možné plynule postoupit k problematice arteterapie. Autorka uvádí její vymezení, hlavní rysy jejích jednotlivých proudů nebo škol a na této bázi se propracovává ke spirituálně-ekologickému východisku arteterapie, u něhož zdůrazňuje *tvořivě konstruktivní funkci* ve vztahu k řešení životních problémů pacientů. Dále pak rozebírá hlavní rysy a mechanismy tohoto přístupu k arteterapii.

Velká část textu (s. 64 – 181) je věnována „mapě“ arteterapeutického terénu – doc. Šicková v ní vymezuje osobnost a kompetence arteterapeuta, probírá formy, cíle a různé typy nebo nástroje (testy) a metody nebo materiály arteterapie. V těchto pasážích se ovšem nejedná o prostý popis, ale o vhledy zkušené arteterapeutky, takže součástí výkladu jsou originální přístupy a postřehy z vlastní praxe autorky v terapeutickém terénu (s. 131 – 151).

Autorka mimo jiné pracuje s vlastní originální variantou testů kresby lidské postavy, která je zakotvená v arteterapii, ale je blízká potřebám speciálně pedagogické diagnostiky a požadavkům na její výchovné využití. Arteterapie, jako umělecko-psychotherapeutický obor, typicky pracuje v jiné – projektivně symbolické – dimenzi než „tvrdý“ projektivní test, tj. nikoliv v „prosté klasifikační“ rovině „zaškrťávání položek“. To autorka respektuje a s projekcemi zachází s odpovídající přiléhavostí.

Závěrem celé práce je několik podnětných kazuistik (s. 182 – 199), které jsou jedním z největších heuristických přínosů práce. Disertantka v nich nabízí přiléhavý typ vyjadřovacích prostředků a výstižné používání pojmů ve vztahu ke sledovaným faktům. Velmi dobře zde zvládá obtížnou roli pisatelky pohybující se mezi polaritami přesného – naukového – popisu a přiléhavého vyjádření komplexnosti problémů v metaforách nebo podobenstvích.

Autorka v práci shromáždila řadu závažných informací jak o samotné arteterapii, tak zejména o jejích souvztažnostech s problematikou speciálně pedagogickou. Práce je dobře studijně podložená, v bibliografii je uvedeno 115 publikací, z toho cca třetina zahraničních prací v originále, vesměs díla z let 1990 – 2005.

V celkovém pohledu se mi dílo jeví jako přínosné a důležité pro speciální pedagogiku i arteterapii. Místy možná mohla snaha o komplexitu být nahrazena větším soustředěním na řešení určitého speciálního problému, jak je to např. dobře naznačeno v souvislosti s body-image testem. Nicméně to pokládám spíše za otázku autorské strategie, nikoliv za klíčovou námitku ze strany oponenta.

V klíčových pasážích, zejména tam, kde autorka předkládá vlastní přístupy a názory, jde o solidní text z pera člověka, který má hluboké a dobré zkušenosti z praxe, a zároveň o své práci do hloubky přemýšlí a snaží se jí co nejlépe porozumět, včetně výzkumné činnosti.

Disertační práci doporučuji k obhajobě.

Doc. PaedDr. Jan Slavík, CSc.

V Praze dne 14. června 2006